

PLA ESTRATÈGIC DE PROMOCIÓ ECONÒMICA DE LA VALL DEL GES

**L'agricultura i la ramaderia a la
Vall del Ges**

L'agricultura i la ramaderia a la Vall del Ges

Tere Serra

Estudi de Camp

Juny 1997

Facultat de Ciències Jurídiques i Econòmiques d'Osona
Universitat de Vic

Carrer Sagrada Família, 7. 08500 Vic
Tel. (93) 886 12 22. Fax (93) 889 10 63

Índex

Introducció	2
1. Aprofitament de la terra de la Vall del Ges	3
2. Règim de secà	4
3. Adobs	4
4. Distribució	5
<i>4.1. La reforma de la política agrícola comunitària (PAC) de 1992 i el cultiu de cereals</i>	6
5. Les explotacions agrícoles a la Vall del Ges i la seva dimensió	7
6. Evolució del nombre mitjà de parcel·les per cada explotació	9
7. Evolució del règim de tinença de la terra	10
8. Evolució de les explotacions	11
9. Dedicació dels titulars de les explotacions agrícoles el 1989	12
10. Distribució de les unitats de treball agrícola (UTA) segons el tipus de mà d'obra	13
11. Evolució del cens de maquinària agrícola	14
12. Censos ramaders	15
<i>12.1. Cens boví</i>	15
<i>12.2. Cens oví</i>	18
<i>12.3. Cens cabrum</i>	18
<i>12.4. Evolució del porcí</i>	19
<i>12.5. Unitats ramaderes i la seva distribució per tipus d'espècies</i>	21
13. El marge brut de les explotacions de la Vall del Ges	22
14. Conclusions finals	25
Bibliografia	27

Introducció

L'objectiu d'aquest estudi és, en primer lloc, analitzar les dades estructurals del subsector agrícola i ramader dels municipis de la Vall del Ges. En segon lloc, i gràcies a la col·laboració d'experts en la matèria, intentarem captar alguns aspectes de la conjuntura actual que afecta els dos subsectors esmentats.

Les fonts estadístiques d'informació sobre l'estructura agrària de la Vall del Ges són, certament, escasses. Únicament disposem dels censos agraris realitzats per l'Institut d'Estadística de Catalunya, l'últim dels quals es va fer l'any 1989.

Malgrat els set anys i escaig que ens separen de 1989, no hem desestimat la informació censal i hem volgut analitzar l'evolució patida pels subsectors agrícola i ramader entre el penúltim i l'últim cens, és a dir, entre 1982 i 1989. L'objectiu era captar les tendències seguides per l'agricultura i la ramaderia en aquest espai de temps, per després contrastar amb els experts entrevistats si s'havien mantingut en el període que ens separa de 1989.

El capítol es divideix en diferents apartats. En el primer apartat, estudiarem l'aprofitament de la terra a la Vall del Ges, per veure quin tipus de conreus hi són predominants; en el segon, ens centrarem en el pes que els règims de secà i de regadiu tenen en la zona objecte d'estudi, i consultarem els experts sobre les causes de l'escàs pes del regadiu en la vall; en el tercer apartat, pretenem conèixer la forma en la qual els agricultors adoben les seves terres i els problemes que es poden derivar d'algunes pràctiques d'adobar; en el quart apartat, detallarem els principals cultius de la zona, és a dir, els cereals i els farratges, a més d'intentar explicar les incidències que la reforma de la política agrícola comunitària (de 1992) en els cultius herbacis pot haver tingut; el cinquè punt analitza l'evolució del nombre d'explotacions així com la dimensió de les d'aquestes en termes de superfície agrícola útil ocupada; en l'apartat sisè, ens concentrarem en la parcel·lació en la Vall del Ges i intentarem determinar si aquesta pot constituir un problema en la zona d'estudi; el setè punt versa sobre els règims de tinença de la terra en els tres municipis que conformen la zona estudiada; seguidament (en el vuitè punt) analitzarem l'edat dels titulars de les explotacions agrícoles de la vall; en el novè apartat, pretenem conèixer la dedicació dels titulars de les explotacions per veure quin pes té en la vall l'agricultura a temps parcial; el desè punt analitza l'evolució del tipus de mà d'obra utilitzada en les explotacions de la zona, per concloure que l'agricultura familiar està perdent pes a favor del model capitalista; en l'apartat onzè, es pretén saber si la maquinària agrícola és o no excessiva en la Vall del Ges; en l'apartat número dotze s'estudia l'evolució dels censos ramaders, relacionada amb diversos aspectes com la política agrícola comunitària, els problemes de sanejament, etc.; finalment analitzarem la dimensió econòmica de les explotacions de la vall.

1. Aprofitament de la terra de la Vall del Ges

En aquest apartat classificarem la superfície total de les explotacions agràries de la Vall del Ges en funció del seu aprofitament. Com podem observar en el quadre següent, s'estableixen dos grans grups, la superfície agrícola utilitzada (SAU) i altres terres que no són SAU.

La SAU es compon de les terres llaurades i de les terres destinades a pastures permanents, per tant, "el criteri delimitador subjacent de la superfície agrícola utilitzada és clar: la dedicació productiva..." (Ruiz-Maya 1992, pàg. 170). Les altres terres comprenen les espècies arbòries forestals, erms, espartars, matolls i altres superfícies.

Quadre 1. Aprofitament de la terra (en hectàrees)

	1989	1982	Variació
Distribució de la SAU			
HERBACIS			
Cereals gra	679	547	132
Lleguminoses gra	0	1	-1
Patates	35	68	-33
Conreus industrials	2	5	-3
Farratges	570	703	-133
Hortalisses	13	6	7
Guarets	11	0	11
PRATS I PASTURES	330	149	181
Terres que no són SAU	5054	4569	485

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

De l'anterior quadre destacarem, en primer lloc, que l'aprofitament de la terra a la zona estudiada es fa fonamentalment amb cereals i farratges.

Entre les variacions en l'aprofitament de la terra hagudes en el període intercensal, sobresurten un augment de les terres destinades a prats i pastures, les quals es multipliquen per més de 2, i una redistribució de cultius que es tradueix en un augment dels cereals (principalment del blat) en detriment dels farratges.

Probablement, bona part de l'important augment de les hectàrees destinades a prats i pastures és degut al canvi de metodologia del cens de 1989 respecte al de 1982, i no pas a una situació real.¹

¹ El canvi metodològic al qual ens referim afecta la definició dels erms i matollars (inclosos en el grup d'altres terres). A partir del 1989, els erms i matollars en els quals s'hagi realitzat algun aprofitament ramader, seran inclosos en la SAU.

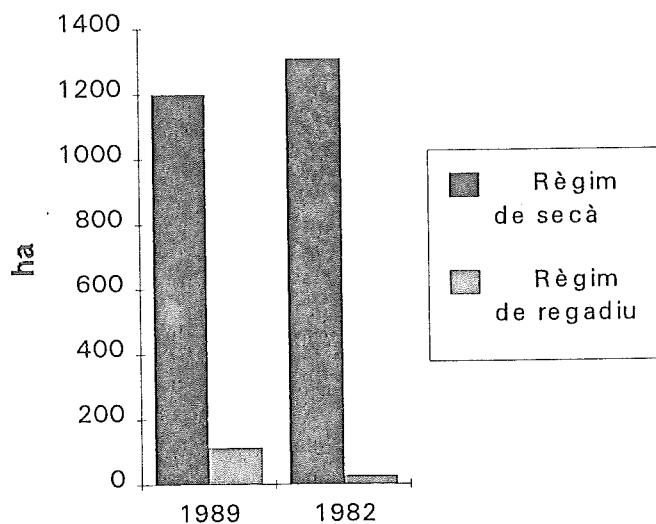
2. Règim de secà i règim de regadiu

Tal com ja es va posar de manifest en les Jornades Agràries de les Comarques de Barcelona, celebrades el 1986 i promogudes per la Fundació Caixa de Pensions, l'aprofitament de l'aigua per a regadius a la Vall del Ges és escassa. La principal raó donada pels pagesos aleshores fou la manca d'ajuts per part de l'Administració.

A partir de les entrevistes que hem realitzat amb els experts del sector agrícola i ramader de la Vall del Ges, hem pogut identificar tres causes principals que explicarien l'escàs pes del regadiu a la vall. En primer lloc, el rec no és gaire necessari en anyades normals pels cultius que predominen a la zona; en segon lloc, el cost de bombejar l'aigua resulta significatiu, cosa que en desanima la utilització; i finalment, cal destacar la manca d'ajuts per part de l'Administració a la creació de nous regadius.

La informació censal evidencia l'escassa rellevància del regadiu a la zona objecte d'estudi.

Gràfic 1. Terres llaurades: règims de secà i de regadiu

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

Malgrat que, de 1982 a 1989, les hectàrees llaurades en règim de regadiu es multiplicaren per més de quatre, aquestes continuaren representant una petita proporció del total.

3. Adobs

Davant la pregunta sobre el tipus d'adobs que s'utilitzen a la Vall del Ges, els experts assenyalen que la major part són purins (un 85% aproximadament); tanmateix, alguns agricultors complementen els purins amb adobs minerals.

La utilització dels adobs es fa a ull, ja que els costos d'analitzar la terra són elevats i l'oferta d'aquest servei, escassa.

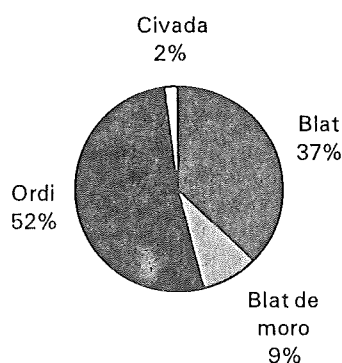
Els purins constitueixen l'opció més econòmica. Tal com explica un pagès, anys enrere, les cases que estaven un xic apartades de la carretera havien de pagar a les explotacions ramaderes perquè transportessin els purins fins a la finca; avui però, l'excés de purins i la costosa eliminació, els han convertit en un recurs totalment gratuït.

El fet que els purins siguin gratuïts ha motivat, en alguns casos, una sobreutilització, cosa que perjudica la collita, espatlla la terra i contamina les aigües subterrànies de la zona.

4. Distribució de la superfície de cereals i farratges

A continuació podem veure la distribució de la superfície destinada a cereals a la Vall del Ges, l'any 1989. Aquesta distribució coincideix força amb la distribució que es dona per al total la comarca d'Osona, cosa que ens permet concloure que la Vall no s'ha especialitzat en cap tipus concret de cereal respecte de la comarca.

Gràfic 2. Distribució de la superfície de cereals l'any 1989

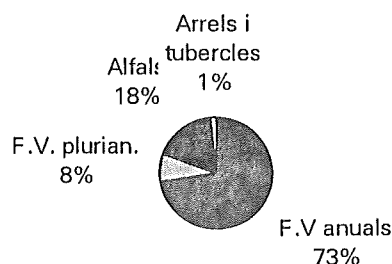
Font: Cens agrari de 1989. Elaboració pròpia

Dins el subgrup dels cereals, podem apreciar la influència de la ramaderia sobre l'agricultura: un 63% de la superfície destinada a cereals s'utilitza per a la producció d'alimentació animal.

Experts consultats destaquen l'elevada explotació que es fa de la superfície agrícola útil a la vall, fet que contribuiria a explicar que l'ordi sigui el cultiu dominant entre els cereals. L'ordi pot sembrar-se més tard que el blat i se sega abans, de manera que permet fer dues collites l'any (molts pagesos, un cop han recollit l'ordi, solen fer blat de moro o sorgo).

Quant a la distribució de la superfície destinada a farratges, cal destacar la importància dels farratges verds anuals, que ocupen un 73% de la superfície destinada a cereals, cosa que contrasta amb el 55'18% que aquests ocupen en el conjunt d'Osona. En canvi, la superfície dedicada a farratges verds plurianuals és només del 8%, mentre que al conjunt d'Osona representen més del 20% del total de la superfície destinada a cereals.

Gràfic 3: Distribució de la superfície de farratges l'any 1989

Font: Cens agrari 1989. Elaboració pròpia

4.1. La reforma de la política agrícola comunitària (PAC) de 1992 i el cultiu de cereals

Cal recordar aquí que, el 1992, és aprovada una reforma de la PAC que implica un canvi notable en el sistema de protecció comunitari, i que podria haver provocat canvis destacables en el camp de la Vall del Ges.

Els motius que portaren a la reforma de 1992 poden ser classificats en dos grans grups, els interns i els externs. Entre els motius interns, destacarem els excedents comunitaris de diversos productes com els lactis, la carn de boví i els cereals, generats com a conseqüència del sistema de protecció vigent fins aleshores², així com les enormes despeses que se'n derivaven. Tanmateix, els motius interns no foren els únics causants de la reforma de la PAC, el marc internacional hi va jugar un paper destacable. El proteccionisme agrari practicat a Europa havia generat nombroses tensions amb tercers països que es manifestaren fonamentalment en el si de la Ronda Uruguai del GATT i empenyeren al canvi de la PAC.

Els principals objectius perseguits per la reforma eren d'equilibrar els mercats de productes agraris, estabilitzar les rendes agrícoles i conservar el medi ambient.

La reforma dels cereals va consistir en l'aprovació d'un descens dels preus³ institucionals del 29%, que es portà a terme de forma transitòria des de la campanya 1993/94, fins a la campanya 1995/96.

Per tal de compensar el dany que la reducció de preus pogués causar sobre la renda dels productors d'herbavis, s'establiren uns *pagaments compensadors* per hectàrea cultivada (o ajuts directes a renda), l'import dels quals depenia del rendiment mitjà de cada regió en un període de referència. Aquests ajuts també s'establiren de forma transitòria en tres anys. El dret a percebre els pagaments compensadors es va limitar a la superfície de base o referència.

Per poder percebre els pagaments, els agricultors havien de retirar un percentatge de les terres destinades al cultiu dels herbavis. Al pagament compensador percebut, s'hi

² Cal recordar aquí, que la PAC fou dissenyada per tal de garantir la seguretat alimentària dels estats membres de la Comunitat.

³ La reducció dels preus d'intervenció dels cereals pretenia millorar la seva competitivitat enfront de les oleaginoses i productes substitutius dels cereals, i incentivar així la seva utilització com a matèria primera per a l'alimentació animal.

sumava un ajut destinat a compensar la pèrdua derivada de les terres que s'havien de retirar obligatòriament.

Els petits productors estaven exemps de la retirada de terres com a condició per a la percepció del pagament compensador.⁴ Es defineix com a petit productor aquell agricultor amb un potencial productiu anual inferior a 92 tones de cultius herbacis.

Els experts destaquen que, arran dels pagaments compensadors, els preus de lloguer de la terra s'han incrementat. En altres casos, els propietaris han intentat fer fora als masovers per cultivar ells mateixos la terra o bé a través d'una empresa de serveis i obtenir una rendibilitat doble: el pagament compensador i el rendiment de la terra. En canvi, els experts no creuen que els pagaments compensadors hagin incrementat els preus de la terra, la qual, en la seva opinió, va més lligada a altres variables com l'especulació i la ramaderia. Tanmateix, cal considerar la probabilitat que en un futur pròxim els preus de la terra depenguin dels drets de producció que la aquesta incorpori, és a dir, que capitalitzin les quotes ramaderes, la superfície de referència amb dret a percebre pagaments compensadors, així com la seva rendibilitat (Massot, 1996).

La reforma de la PAC en el sector dels cultius herbacis pretenia, entre altres objectius, rebaixar el preu de l'aliment del bestiar, a través de la reducció del cost de les matèries primeres. Els experts afirmen que aquest objectiu no s'ha assolit i que els preus s'han mantingut.

5. Les explotacions agrícoles a la Vall del Ges i la seva dimensió

En primer lloc, analitzarem quina ha estat l'evolució del nombre d'explotacions agrícoles en la zona objecte d'estudi.

Els censos agraris revelen una disminució del 20,3% del nombre d'explotacions agrícoles en el període comprès entre 1982 i 1989.

Quadre 2. Evolució del nombre d'explotacions agrícoles de 1982 a 1989

	1989	1982	Variació
Sense terra	6	5	1
Amb terra	238	300	-62
Total explotacions	244	305	-61

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

Aquest procés de reducció del nombre d'explotacions ha anat acompanyat d'un increment de la superfície de terra per explotació. No tant sols ha incrementat la superfície total de les explotacions, sinó també aquella part de la superfície classificada com a SAU (vegeu el quadre 3). Tot i això, cal ser cauts a l'hora de treure conclusions; aquest augment de la SAU per explotació no necessàriament es tradueix en una major capacitat de producció agrícola, ja que bona part de l'increment podria ser degut al canvi

⁴ En el conjunt d'Espanya, aquest grup representa un 90% dels productors de cereals (Barceló, *et al.* 1995, 17).

de metodologia del cens de 1989 respecte del de 1982 (vegeu la nota a peu de pàgina 1).

Els experts consultats coincideixen en la tipologia de les explotacions cessants. Bona part del abandonaments responen a petites explotacions familiars, amb titulars envellits i sense un hereu que desitgi continuar l'activitat. D'altra banda, cal destacar que una petita part de les terres és ocupada per persones que tenen l'ofici fora del sector agrícola o ramader, però que conserven una parcel·la per motius com l'herència, el fet de provenir d'una família de pagesos, etc. L'envelliment d'aquest segon grup sol comportar un alliberament de terra agrícola, ja que, en general, la seva descendència no desitja conservar-la.

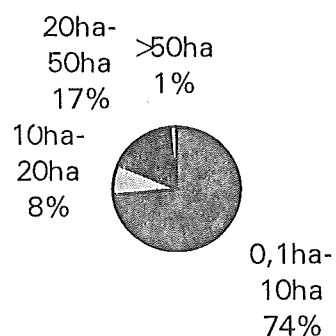
Quadre 3. Evolució de la dimensió mitjana de les explotacions segons la SAU

	1989	1982
Explotacions amb SAU	215,00	287,00
Hectàrees ocupades	1641,00	1481,00
Dimensió mitjana per explotació	7,63	5,16

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

Si bé el quadre anterior ens permet conèixer la SAU mitjana de les explotacions (amb SAU), no en reflecteix la distribució. Aquesta queda palesa en el següent gràfic:

Gràfic 4. Distribució del nombre d'explotacions en funció de la superfície ocupada, 1989

Font: Cens agrari 1989. Elaboració pròpia

En l'anterior gràfic, destaca el pes de les explotacions que tenen entre 0,1 i 10 hectàrees de SAU, les quals representen aproximadament un 74% del total. Aquest grup de petites explotacions posseeixen aproximadament el 29% del total de SAU de la vall. Per tant, i malgrat l'augment de la dimensió mitjana de la terra per explotació entre 1982 i 1989, el nombre de petites explotacions continua essent rellevant, més si el comparem amb el pes que aquestes tenen en el conjunt d'Osona el 1989: aproximadament un 62%.

Els experts consultats assenyalen que la dimensió mitjana per explotació seria major si sols tinguéssim en compte el pagès que té l'agricultura com a activitat principal. Les persones que conserven petites parcel·les i que es dediquen de forma

molt secundària a l'agricultura també són comptades en els censos, fet que fa reduir la mitjana. Alguns experts consideren assenyat situar la mida mitjana de la SAU per explotació entre 15 i 20 ha.

6. Evolució del nombre mitjà de parcel·les per cada explotació

Si bé en l'agricultura tradicional els costos que es podien imputar a la parcel·lació eren escassos, en l'agricultura moderna, la parcel·lació té una connotació clarament negativa. Aquesta constitueix un fre a la mecanització de les explotacions agrícoles ja que les petites parcel·les dificulten la utilització de maquinària (Christoph, 1987), redueix la productivitat, implica una major despesa en energia i en mà d'obra, dificulta la rendibilització de determinades inversions com el rec localitzat, pot comportar problemes des del punt de vista social (problemes de llandars o drets de pas) (Barceló, 1995, pàg. 202-205); a més, implica una pèrdua de SAU en els terrenys que separen les parcel·les.

A continuació veurem quina ha estat l'evolució del nombre de parcel·les per explotació des de 1982 a 1989.

Quadre 4. Evolució del nombre de parcel·les per explotació

	1989	1982
Explotacions amb terra	238,00	300,00
Nombre total de parcel·les	508,00	582,00
Mitjana de parcel·les per explotació	2,13	1,94

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

El nombre mitjà de parcel·les per explotació de la zona estudiada és molt baix en comparació amb els resultats per al conjunt de la comarca. El 1989, el nombre mitjà de parcel·les per explotació a Osona era de 8,56.

Quan estudiem la parcel·lació, és important no concentrar-nos exclusivament en el major o menor nombre de parcel·les per explotació, sinó també analitzar la dimensió d'aquestes parcel·les, ja que com més petites siguin, més impediment tindrà el pagès a l'hora de modernitzar la seva explotació. Així, el 1989, la dimensió mitjana d'una parcel·la a la Vall del Ges era de 13,17 ha, mentre que a Osona el mateix concepte prenia el valor de 3,95 ha.

Tenint en compte la informació anterior, sembla raonable afirmar que la parcel·lació no constituïria un problema pels municipis de la Vall del Ges.

Del 1989 fins avui, el nombre de parcel·les per cada explotació podria haver augmentat com a conseqüència de l'abandonament de moltes explotacions i el consegüent alliberament de terres, que poden ser arrendades o comprades per altres pagesos.

7. Evolució del règim de tinença de la terra

Quadre 5. Distribució de la superfície total segons el règim de tinença (en hectàrees)

	1989	Percentatge	1982	Percentatge
Propietat	5.402	80,69	5046	83,38
Arrendament	952	14,22	571	9,43
Parceria	239	3,57	435	7,19
Altres	102	1,52	0	0,00
Total	6.695	100,00	6052	100,00

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

Quadre 6. Distribució de la SAU segons règim de tinença (en hectàrees)

	1989	Percentatge	1982	Percentatge
Propietat	855	52,10	656	44,26
Arrendament	620	37,78	510	34,41
Parceria	142	8,65	316	21,32
Altres	24	1,46	0	0,00
Total	1641	100,00	1482	100,00

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

En primer lloc, hem cregut important destacar que si les terres arrendades i en règim de parceria s'estudien en funció de la superfície agrària total, en lloc d'estudiar-les en funció de les terres cultivades, en certa forma s'estan infravalorant. La causa és el fet que la majoria de contractes d'arrendament i parceria es fan sobre terra cultivada i no sobre altres terres com erms i matolls. Aquest fet es pot comprovar observant els quadres anteriors; per exemple, l'arrendament, representa un 14,22% del total de terres agrícoles, mentre que aquest mateix règim té un pes del 37,78% respecte la SAU.

Un aspecte destacable és la reducció del pes de la parceria en el total de la SAU en el set anys que separen els dos censos agraris. Aquesta reducció, considerem que té un caràcter clarament positiu. La causa és el fre que la parceria suposa a l'adaptació de les explotacions agrícoles a l'evolució del mercat.

Els experts consultats consideren que el pes actual de la parceria entre els diferents règims de tinença se situaria en el 0% o en un valor molt pròxim a aquest.

Entre les limitacions que la parceria ha imposat en la zona objecte d'estudi, destaquen l'escassa superfície que el parcer podia destinar al conreu de farratges,⁵ i les dificultats a l'hora d'ampliar les instal·lacions per incrementar el nombre de caps de bestiar. Aquestes limitacions haurien frenat el desenvolupament de l'activitat ramadera en una zona amb un caràcter marcadament ramader com és la Vall del Ges.

⁵ A través de la parceria, el propietari de la terra la cedia a l'empresari agrícola a canvi d'un pagament en espècie (un tant per cent del producte obtingut). El fet que la remuneració consistís en una part dels productes no ramaders derivats del conreu de les terres, portava el propietari a limitar el tipus de cultiu que es podia portar a terme (blat, patates, etc.).

8. Edat dels titulars de les explotacions

A continuació presentem un quadre que pretén reflectir l'evolució de l'edat dels empresaris agraris entre 1982 i 1989.

Quadre 7. Evolució de l'edat dels titulars d'explotacions agrícoles

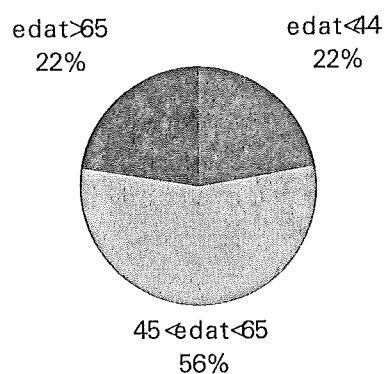
	1989	%	1982	%
Titulars de fins a 44 anys	52	22,32	49	16,61
Entre 45 i 65 anys	129	55,36	184	62,37
Més de 65 anys	52	22,32	62	21,02

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

Com podem veure, en el període intercensal, sembla que s'hagi produït un rejuveniment dels titulars, com a conseqüència de l'augment del nombre de pagesos de fins a 44 anys i la reducció de la resta de grups.

El gràfic següent reflecteix el grau d'envelliment dels titulars el 1989. Si comparem aquestes dades amb les del conjunt d'Osona per a 1989, veurem que la distribució és força similar. A Osona, els pagesos de fins a 44 anys representen un 24'5%; els d'entre 45 i 65 anys, un 55% i els de més de 65 anys, un 19%. Per tant, els titulars de la Vall de Ges estarien un xic més envellits que els del conjunt d'Osona.

Gràfic 5. Edat dels titulars d'explotacions agrícoles el 1989 (en anys)

Font: Cens agrari de 1989. Elaboració pròpia

Experts consultats consideren que l'escàs interès de les noves generacions a continuar en l'explotació agrícola dels seus pares podria haver incrementat el grau d'envelliment dels titulars agrícoles, respecte al 1989.

9. Dedicació dels titulars de les explotacions agrícoles el 1989

En aquest apartat, distingirem entre tres tipus de dedicació a l'explotació per part dels empresaris agraris:

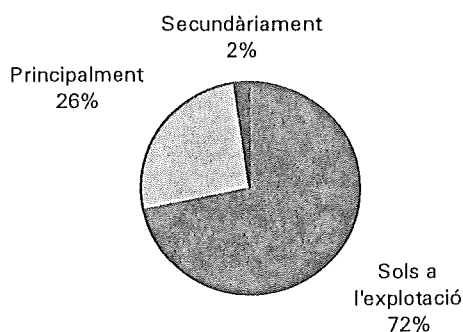
Sols a l'explotació: quan els empresaris no exerceixin cap altre activitat lucrativa al marge de l'explotació.

Principalment a l'explotació: quan, malgrat exercir una altra activitat lucrativa, dediquen a l'explotació la major part de la seva jornada.

Secundàriament a l'explotació: quan la major part de la jornada de treball del titular té lloc fora de l'explotació.

Conèixer si els titulars agraris tenen l'agricultura com a activitat principal és fonamental per poder aplicar correctament una política de rendes agràries. Una política de rendes agràries ben aplicada hauria de tenir en compte les rendes extraagràries dels agricultors (Benelbas, 1981).

Gràfic 6. Dedicació dels titulars a l'explotació, 1989

Font: Cens agrari de 1989. Elaboració pròpia

En el gràfic anterior, podem veure que, el 1989, tan sols un 2% del total de titulars d'explotacions agrícoles a la Vall del Ges tenien l'agricultura com a activitat secundària, percentatge que pujava a poc més del 6% per al conjunt de la comarca d'Osona per al mateix any.

L'agricultura a temps parcial ve motivada principalment pel desig de l'agricultor d'incrementar la renda familiar. L'ocupació en una activitat exterior ofereix a l'agricultor la possibilitat d'obtenir un ingrés fix, no sotmès a l'evolució sovint inestable dels preus agraris. La mecanització de l'activitat agrícola ha permès estalviar treball en l'explotació, i facilitar així el desenvolupament de l'agricultura a temps parcial.

El fet que a la Vall del Ges l'agricultura a temps parcial (ATP) sigui poc rellevant és, de fet, un factor positiu, a causa dels inconvenients atribuïbles a l'ATP. Entre els problemes generalment associats a l'ATP destacarem el mínim desemborsament del titular en la millora d'equipaments de l'explotació, i el fre que

aquesta suposa al dinamisme del mercat de terres, dificultant així l'arrendament o adquisició de terres a la resta d'agricultors i, per tant, l'ajustament de les estructures de producció (Benelbas, 1981).

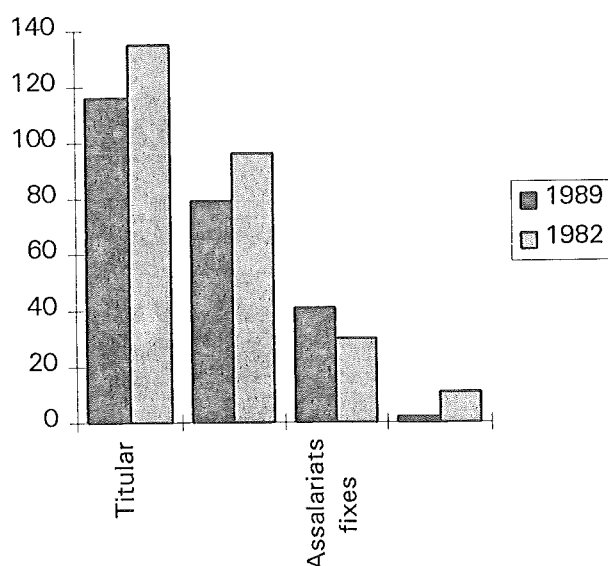
Els experts consultats confirmen l'escassa importància de l'ATP a la Vall del Ges. Consideren que l'agricultor que vol assegurar-se un sou fix independentment de les fluctuacions de preus del mercat, de l'estat sanitari del bestiar, de les condicions climatològiques, etc., sol optar per l'engreix de porcí o boví a través de la integració. Aquesta constitueix una alternativa més fàcil per al pagès que l'opció de l'ATP, ja que en la majoria de casos, ja disposa de locals per a l'engreix del bestiar, així com de l'experiència i els coneixements necessaris. En canvi, l'agricultura a temps parcial implica entrar en una nova activitat fora del sector agrícola i ramader, sovint desconeguda pel pagès.

Així doncs, els agricultors de la zona que han patit reduccions considerables en els seus nivells de renda, o bé han abandonat l'activitat, o bé han optat per la integració. La pràctica de buscar un lloc de treball fora del sector és poc comú.

10. Distribució de les unitats de treball agrícola (UTA) segons el tipus de mà d'obra

En aquest apartat, pretenem analitzar l'evolució dels actius agraris en el període intercensal, expressats en unitats de treball agrícola (UTA).⁶ L'Institut d'Estadística de Catalunya (cens agrari de 1989) ens defineix una UTA com el treball realitzat per una persona a temps complet durant un any.

Gràfic 7. Evolució de la distribució de les UTA segons el tipus de mà d'obra

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

⁶ Les dades de treball es poden expressar en nombre de persones, en nombre de jornades (completes o parcials), o en UTA.

Entre 1982 i 1989, es dona una reducció del total dels actius agraris en UTA, que passen de 272 a 238. Aquest decreixement ha anat acompanyat d'un augment del nombre d'hectàrees treballades per cada UTA, fet indicatiu d'un increment de la productivitat de la mà d'obra.

Quadre 8. Evolució de les hectàrees de SAU per cada UTA

	1989	1982
SAU (en ha)	1641,00	1481,00
UTA	238,00	272,00
SAU/UTA	6,89	5,44

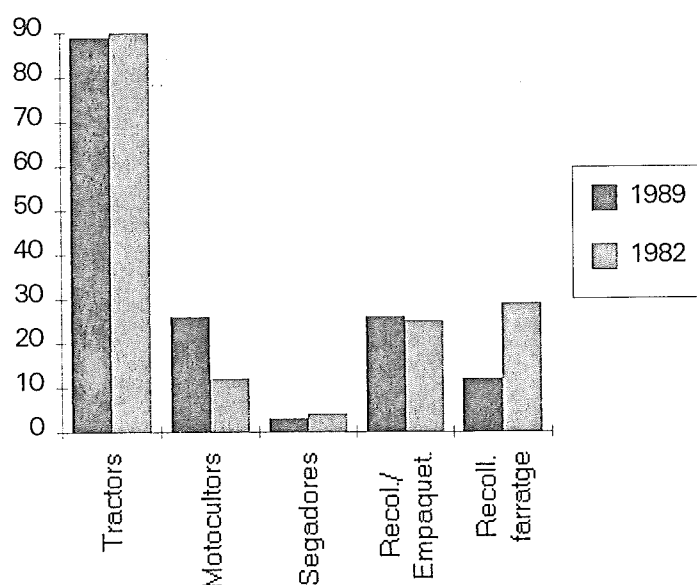
Font: Censos agraris de 1989 i 1982. Elaboració pròpia

Un altre fet que cal destacar és la reducció de les ajudes familiars en més del 17%, juntament amb l'augment dels assalariats fixos en més del 36%, cosa que ens indicaria una major aproximació de l'explotació agrícola al model capitalista.

L'anterior afirmació està confirmada pels experts entrevistats, els quals subratllen el progressiu abandonament de les explotacions agrícoles de caràcter familiar i l'entrada en el sector de capitalistes sovint atrets pels alguns dels ajuts concedits al sector per la Unió Europea (principalment les primes al bestiar oví i boví).

11. Evolució del cens de maquinària agrícola

Gràfic 8. Evolució de la maquinària agrícola

Font: Censos agraris 1982 i 1989. Elaboració pròpia

Cal destacar aquí l'augment del nombre de motocultors (que es multipliquen per més de 2) i la reducció de les recol·lectores de farratge en un 58% aproximadament. El

nombre de tractors i les recol·lectores/empaquetadores s'han mantingut pràcticament constants.

L'estabilitat del nombre de tractors i recol·lectores podria explicar-se per l'elevat nivell de mecanització del sector agrícola i per les dificultats inversores del pagès (DARP, 1989, 184).

L'evolució dels motocultors a la Vall del Ges en els anys 80 contrastaria amb l'opinió generalitzada que a la Vall sobren màquines, ja expressada pels agricultors en les Jornades Agràries de les Comarques de Barcelona de 1986.

Davant la pregunta de si a la Vall del Ges la maquinària és o no excessiva, els experts entrevistats creuen necessari establir una diferenciació entre dos grans tipus de maquinària.

El primer grup inclouria aquelles màquines que són presents en la majoria d'explotacions: tractors, remolcs, arades, etc. Aquesta maquinària es fa difícil de compartir, ja que l'activitat agrícola de la vall es concentra en dues temporades molt curtes cada l'any en les quals tothom necessita disposar-ne. El notable envelliment de la població agrícola, així com el caràcter poc cooperatiu dels agricultors de la zona, serien altres inconvenients a la utilització de la maquinària en comú. En relació amb l'amortització d'aquesta maquinària, els agricultors reconeixen que no han fet comptes que els permetin de fer una afirmació contundent; tanmateix creuen que, atesa l'escassa utilització que es fa de la maquinària, cal que passin molts anys per amortitzar-la (vint, trenta anys), fet que obliga, en moltes ocasions, a haver de treballar amb maquinària obsoleta des del punt de vista tecnològic.

El segon grup de màquines estaria compost per maquinària molt cara i poc utilitzada com les recol·lectores de farratge, sembradores, maquinària per tirar herbicides, etc. En aquests casos, el pagès no adquireix la màquina, sinó que sol contractar terceres empreses que li prestin el servei.

12. Censos ramaders

12.1. Cens boví

A continuació presentem un quadre que reflecteix l'evolució del boví en el període intercensal.

Quadre 9. Evolució del cens boví

	1989	%	1982	%	Variació
Vaques de llet	1221	25,47	925	29,59	296
Vaques altres	144	3,00	413	13,21	-269
Bovins mascles de més de 24 mesos	16	0,33	74	2,37	-58
Vaques braves (més de 24 mesos)	281	5,86	341	10,91	-60
Bovins mascles entre 12 i 24 mesos	87	1,82	77	2,46	10
Bovins femelles entre 12 i 24 mesos	391	8,16	197	6,30	194
Bovins de menys de 12 mesos	2653	55,35	1099	35,16	1554
Total boví	4793	100,00	3126	100,00	1667

Font: Censos agraris de 1989 i 1982. Elaboració pròpia

Un dels principals aspectes de la reforma de la PAC és el reconeixement del doble paper exercit per l'agricultor: com a productor d'aliments i com a protector del medi rural⁷. És per això que, entre altres objectius, la reforma de la PAC es proposà ajudar al sosteniment de l'economia en zones rurals i desfavorides, per tal de mantenir un nombre mínim d'agricultors en aquestes. Per al manteniment de l'economia en aquestes zones, es proposava diversificar-hi l'activitat econòmica;⁸ així mateix, també es prioritzà la ramaderia extensiva a través de la introducció del *factor de densitat* en les primes al boví (factor al qual no s'han de subjectar els propietaris de ramats petits). Els experts en la matèria consideren que les primes contribueixen poc al manteniment d'una població rural mínima; les primes no permeten fixar al territori el petit pagès ja que, com algun d'ells afirma, "amb el que cobren de prima, no es faran cap traju".

Pel que fa a les quotes lleteres, aquestes s'aplicaren a la zona segons l'*output* lleter de 1986. Els experts consultats recorden que, a la dècada dels vuitanta, es produí el sanejament de les vaques de tuberculosi. La necessitat de sacrificar les vaques que donaven positiu a les proves amb tuberculina va provocar que, durant aquesta dècada, moltes explotacions produïssin menys llet que l'habitual, cosa que ha fet reduir artificialment la quota assignada i ha limitat la capacitat de producció de llet d'algunes de les explotacions de la vall.

Bona part dels petits productors de llet que no tenien capacitat econòmica per modernitzar-se⁹, o bé que tot i tenir-ne estaven limitats perquè eren masovers i la finca no era de la seva propietat, s'acolliren als plans d'abandonament de la producció de llet, i es passaren al *vacum de carn*.

Pel que fa als productors de llet que han resistit, i que voldrien ampliar la seva capacitat productiva, es troben limitats a causa de dos motius interrelacionats. En primer lloc, l'elevat cost de les quotes. En segon lloc, l'escassa oferta de quotes. En relació amb l'oferta de quotes, els experts creuen que hi ha masovers que estarien disposats a vendre-les, tanmateix, per a la venda necessiten la signatura del propietari de la finca, el qual es nega a desprendre's d'un bé que eleva el valor d'aquesta.

La venda de llet per part dels productors de vall durant els anys 80 i principis del 90 es feia directament a les centrals lleteres. Durant els anys 90, segons ens informen els experts, començaren a formar-se agrupacions de ramaders amb l'objectiu de vendre de forma conjunta a la central lletera i d'aquesta manera tenir una major capacitat de negociació; aquests grups prenen la forma de cooperatives o de SAT i, en general, no tenen ni dipòsits ni camions de llet.

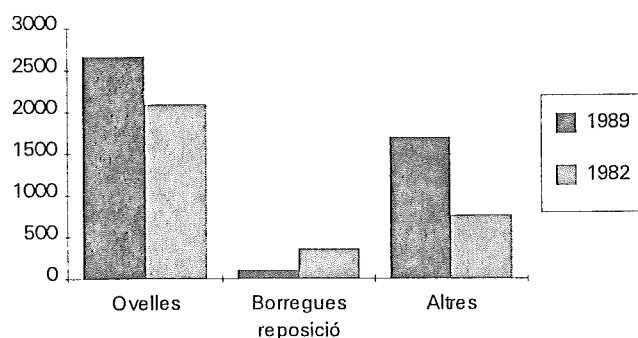
⁷ La presència de l'agricultor en el medi rural evita, per exemple, el creixement incontrolat de matolls i verdisses, i redueix així el risc de plagues, incendis, etc.

⁸ Una de les activitats que podrien complementar la renda de l'agricultor és el turisme rural. Els experts destaquen la poca acceptació d'aquesta modalitat entre els pagesos de la vall.

⁹ Cal destacar aquí que, si bé l'aplicació de la quota lletera no va implicar cap exigència directa de modernització de l'explotació, la modernització va ser necessària per tal de complir els requisits de qualitat de la llet imposats per la Comunitat (requisits de bacteriologia, greixos i proteïnes). Els experts adverteixen que per poder complir els requisits de bacteriologia, calen sales de munyir un xic modernitzades i automatitzades.

12.2. Cens oví

Gràfic 9. Evolució del cens oví

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

El cens de bestiar oví va incrementar en 1.253 unitats entre 1982 i 1989. A aquest increment hi contribuïren les ovelles (animals per a vida) en 572 unitats i el grup altres, que inclouria el bestiar per a sacrifici i que en els 7 anys transcorreguts entre 1982 i 1989 es va multiplicar per més de 2.

L'evolució d'aquest subsector també podria estar condicionada per la política agrícola comunitària, caracteritzada per la concessió de primes al bestiar oví i al cabrum. Igual que en el cas del boví, les primes a l'oví s'instrumentaren el 1987, cosa que podria explicar part de l'increment del cens de mares entre 1982 i 1989. A partir de 1989, s'establí l'OCM del sector i s'introduí una important innovació: la distinció entre productors de xais lleugers (que comercialitzen llet d'ovella i derivats lactis) i xais pesats. Els últims rebrien l'import màxim de la prima a les ovelles; els primers, juntament amb els productors de cabrum, només un percentatge. Els animals primats són les ovelles mares i les ovelles petites prenyades.

Igual que en el cas del boví, la prima a les ovelles va provocar l'entrada de capitalistes en el sector amb suficient capacitat per formar ramats molt grans, i que avui s'emporten una part rellevant del total de primes que van a la vall.

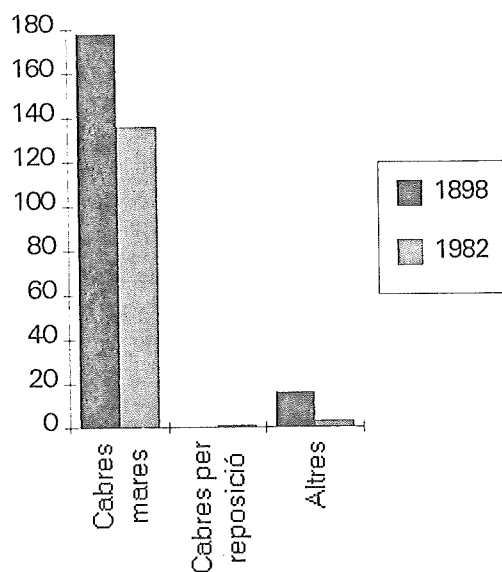
A partir de la reforma del 1992, el dret a percebre la prima està limitat a 500 caps per explotació, a excepció de les zones menys afavorides, on el límit s'ha doblat.

12.3. Cens cabrum

De l'evolució del cens de cabrum, caldria destacar l'augment d'aproximadament el 30% de les cabres mares. Igual que per al cas de les ovelles, l'evolució del cens de cabres podria haver estat motivat per les primes rebudes per aquestes.

El pes del grup de les cabres mares contrasta amb l'escassa importància del cabrum destinat al sacrifici (inclòs en el grup altres).

Gràfic 10. Evolució del cens de cabrum

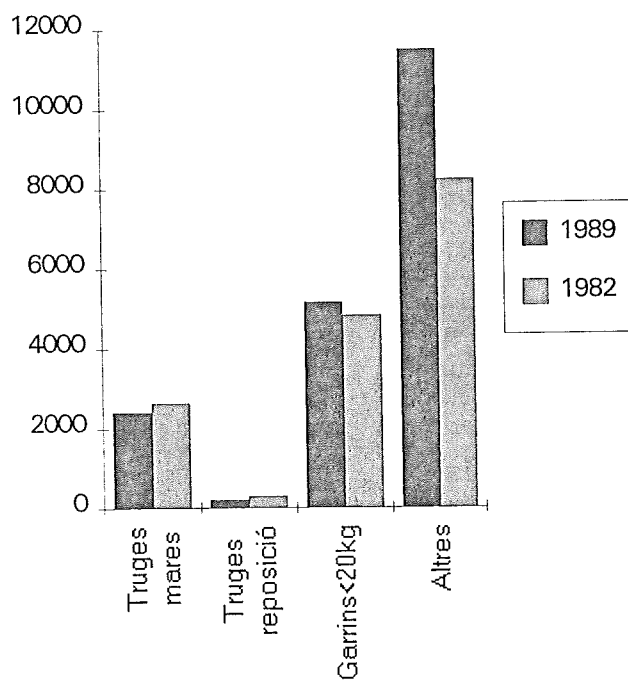

Font: Censos agraris de 1982 i 1989. Elaboració pròpia

12.4. Evolució del porcí

En el període intercensal, el cens total de porcí va passar de 15.977 unitats a 19.253. La major contribució a aquest increment la fa el grup "altres", cosa que ens indicaria un important augment dels porcs destinats a l'engreix.

Gràfic 11. Evolució cens de porcí

Font: Censos agraris de 1989 i 1982. Elaboració pròpia

Cal destacar aquí que l'adhesió del sector porcí a la Comunitat Econòmica Europea es va caracteritzar per la pesta porcina africana (PPA) patida per la nostra cabanya. Els problemes sanitaris portaren a la prohibició a Espanya d'exportar carn porcina¹⁰ a la resta de la Comunitat. Aquest fet, juntament amb el creixement de les importacions de porcí provinents de la CEE, va donar lloc a un comerç unidireccional, que va reduir considerablement el preu del porcí a Espanya (la canal de segona va passar de 288,8 PTA/kg el 1985, a 199,8 PTA/kg el 1988) (Segrelles, 1995, pàg. 71).

A Osona, concretament, la PPA va arribar durant els anys 60 al municipi de St. Hipòlit de Voltregà, i va obligar a posar en marxa campanyes de sanejament ramader, portades a terme per les agrupacions de defensa sanitària i l'administració.

A finals del 1988, s'anunciava que un 90% del territori espanyol quedava lliure del problema de la PPA. El 14 de desembre del mateix any, s'aprova el reglament que havia de permetre a Espanya exportar porcí a Europa a partir del maig del 1989 (DARP, 1988, pàg. 61).

El 14 de maig de 1989 s'obrien les fronteres al 95% de la producció espanyola de porcí (DARP, 1988, pàg. 38), i finalitzava així el període de restriccions que aquest subsector patia des de l'entrada a la CEE.

Una de les conseqüències que tingué la PPA a la Vall del Ges fou l'incentiu d'alguns pagesos a acollir-se a la integració per a l'engreix de porcs.

La integració a la Vall del Ges:

La única informació de què disposem sobre la integració a la Vall del Ges és la que ens han subministrat els experts, i no hi ha cap font estadística que ens permeti analitzar de forma més precisa aquest tema.

Els experts consideren que hi ha dos grans tipus d'integració a la vall: la d'engreix de boví i la d'engreix de porcí.

En relació amb les causes que expliquen l'existència de la integració del porcí, els experts en destaquen principalment dues: la pesta porcina africana i l'envelliment del ramader.

La integració del porcí va aparèixer en anys de dificultats com a conseqüència de la PPA, fet que va facilitar l'entrada del capitalista (en general, el fabricant de pinso) en el negoci de l'engreix.

A través de la integració, el ramader va esdevenir un treballador de l'integrador, el qual li pagava un import convingut per a cada animal que engreixava. L'integrador solia subministrar al pagès el garrí, el pinso per alimentar-lo i se solia fer càrrec de les despeses sanitàries. Tanmateix, generalitzar és difícil, ja que hi ha diverses modalitats d'integració; en algunes, el ramader és el propietari del bestiar i per tant suporta les despeses sanitàries.

En el context de la PPA, la integració proporcionava una cobertura al ramader contra les oscil·lacions dels preus de mercat i contra la pesta.

¹⁰ Només es podien exportar productes cuits que complissin determinats requisits:

1. Haver estat sotmesos a determinats tractaments tèrmics.
2. Provenir de determinats escorxadors homologats.
3. Portar un distintiu: la creu de Sant Andreu.

(DARP, 1988)

L'altre motiu que porta els ramaders a integrar-se està relacionat amb la seva edat. Quan el ramader envelleix, sovint vol estalviar-se problemes sanitaris, de vacunació, de venda i cobrament del bestiar, etc., cosa que el porta a integrar-se.

La segona modalitat d'integració, la del boví, aparegué més tard. Una de les principals causes de la integració en aquest subsector és el llarg cicle d'engreix del vedell (uns nou mesos aproximadament), que retarda la recuperació de la inversió inicial. A més, en els últims anys, primerament pel problema de l'engreix amb clambuterol i després pel mal de les vaques boges, el mercat de boví ha minvat, cosa que ha empès alguns de ramaders a la integració.

12.5. Unitats ramaderes i la seva distribució per tipus d'espècies

A continuació presentem un gràfic que pretén analitzar el pes relatiu de cada tipus d'espècie ramadera en el total de la ramaderia de la Vall del Ges. Per això es fa necessari expressar la quantitat d'animals de cada espècie en unitats d'equivalència, és a dir, en unitats ramaderes (UR).

Quadre 10. Unitats ramaderes, 1989

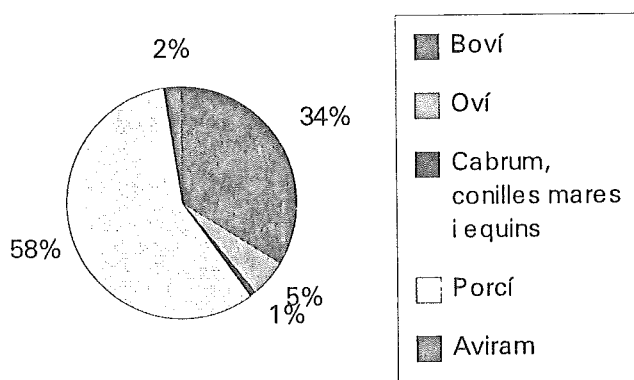
	1989
Boví	2.889
Oví	446
Cabrum	20
Porcí	4.890
Aviram	193
Conilles mares	29
Equins	38
Total	8.505

Font: Cens Agrari 1989 i elaboració pròpia

Com podem apreciar en el gràfic següent, el gruix de la ramaderia se centra en el porcí i el boví; totes dues espècies representen més de 90% del total d'unitats ramaderes.

Si comparem la distribució de les unitats ramaderes de la vall amb les del conjunt de la comarca d'Osona, veurem que a la comarca, el porcí i el boví també representen més del 90% del total de les UR; tanmateix, a la Vall del Ges té major pes relatiu el boví i menor pes relatiu el porcí en comparació amb Osona.

Gràfic 12. Distribució de les unitats ramaderes el 1989 a la Vall del Ges

Font: Cens agrari de 1989. Elaboració pròpia

Quadre 11. Distribució percentual de les unitats ramaderes a la Vall del Ges i a Osona el 1989

	<i>Vall Ges</i>	<i>Osona</i>
Boví	33,97	26,87
Oví	5,24	3,24
Cabrum	0,24	0,18
Porcí	57,50	67,14
Aviram	2,27	2,18
Conilles mares	0,34	0,25
Equins	0,45	0,14
Total	100,00	100,00

Font: Cens agrari de 1989. Elaboració pròpia

13. El marge brut de les explotacions de la Vall del Ges

En aquest apartat analitzarem el marge brut (MBT) de les explotacions, és a dir, la diferència entre el valor de la producció bruta de l'explotació i els costos directes associats a aquesta. El marge brut s'expressa en unitats de dimensió econòmica (UDE); cada UDE equival a 1.200 ECU.

L'anàlisi del MBT ens permetrà de concloure que les explotacions agrícoles de la Vall tenen una escassa dimensió econòmica, ja que la gran majoria no permet remunerar la mà d'obra al mateix nivell que els altres sectors d'activitat econòmica.

Quadre 12. Classificació de les explotacions segons el seu marge brut, 1989

	<i>Explotacions</i>	<i>%</i>	<i>MBT en UDE</i>	<i>%</i>
<1	69	30,80	27	1,23
1 a <2	24	10,71	36	1,64
2 a <4	19	8,48	56	2,55
4 a <6	16	7,14	79	3,60
6 a <8	13	5,80	87	3,97
8 a <12	25	11,16	256	11,67
12 a <16	16	7,14	226	10,30
16 a <40	32	14,29	783	35,69
40 a <60	5	2,23	258	11,76
60 a <100	5	2,23	386	17,59
>=100	0	0,00	0	0,00
Total	224	100,00	2194	100,00

Font: Cens agrari de 1989. Elaboració pròpia

Si calculem el marge brut mitjà per a cada explotació de la Vall el 1989, obtenim un valor de 9,8 UDE, mitjana que queda per sota del marge brut per al conjunt de la comarca d'Osona (14 UDE), però comparable al del conjunt de Catalunya (10,1 UDE) i no massa lluny de les 11'2 UDE de mitjana per a la CE-12.

Si calculem el nombre d'UDE per a cada unitat de treball agrícola, obtenim un valor de 9,2, inferior al valor per Osona (11,5), però més pròxim a la mitjana catalana de 10,51 i, en menor grau, de la comunitària: 11,3.

En últim lloc, compararem la renda de treball unitària (MBT/UTA) amb la renda de referència (mitjana estatal de salaris no agraris) per a 1989. La renda de referència (RR) expressada en UDE el 1989 era 10,51 (Massot, 1996). Si fem el quocient entre els dos conceptes anteriors, obtenim el següent: $\frac{MBT/UTA}{RR} = \frac{9'2}{10'51} = 0'87$; per tant, la renda de treball unitària és clarament inferior a la mitjana estatal dels salaris no agraris. A Catalunya, el 1989, les úniques explotacions que permetien superar la renda de referència eren aquelles amb una dimensió superior a les 16 UDE (Massot, 1996). Si suposem que l'anterior era vàlid per a la petita àrea de la Vall del Ges, tan sols un 18,75% de les explotacions aconseguirien remunerar la seva mà d'obra amb una quantitat igual o superior a la renda de referència.¹¹

Del que hem vist en aquest apartat, podríem extreure la conclusió que l'agricultura en la zona objecte d'estudi es trobaria bastant dualitzada, és a dir, d'una banda trobaríem grans explotacions, modernes i receptores de bona part dels ajuts públics que es concedeixen al sector; a l'altre extrem hi hauria un gran nombre de petites explotacions que no són capaces de remunerar adequadament el seu treball.

A continuació, presentem un quadre que agrupa les explotacions per tipus d'activitat. La base per classificar les explotacions és la proporció que cada cultiu i espècie ramadera aporta al MBT.

¹¹ A Catalunya, el mateix any, només un 17'6% de les explotacions tenien una dimensió superior a 16 UDE.

Quadre 13. Marge brut de les explotacions segons l'orientació tecnicoeconòmica, 1989

	<i>Explotacions</i>	<i>%</i>	<i>UDE</i>	<i>%</i>
Agricultura general	71	31,70	157	7,16
Horticultura	0	0,00	0	0,00
Conreus llenyosos	1	0,45	0	0,00
Herbívors	62	27,68	1055	48,09
Granívors	31	13,84	388	17,68
Policultius	3	1,34	12	0,55
Ramaderia mixta	28	12,50	365	16,64
Conreus i ramaderia	28	12,50	217	9,89
Total	224	100,00	2194	100,00

Font: Cens agrari de 1989. Elaboració pròpia

Com podem apreciar en el quadre anterior, el 1989, el conjunt d'explotacions que es dediquen fonamentalment al bestiar boví, oví i cabrum, aporten un 48% al marge brut total generat en la Vall. A aquest grup el segueixen les explotacions dedicades principalment al bestiar granívor, les quals aporten un 17,68% del total del marge brut. En tercer lloc se situen les explotacions amb ramaderia mixta, que aporten un 16,64%. Conjuntament, els tres tipus d'explotacions esmentades aporten un 82,32% del marge total, cosa que ens permet concloure que l'activitat ramadera constitueix la principal font de renda del sector agrícola i ramader de la Vall del Ges. Observem sinó, la remuneració mitjana de les explotacions ramaderes, i comparem-la amb la remuneració de les explotacions fonamentalment dedicades a l'agricultura; per exemple, el 1989, les explotacions dedicades als herbívors tenien 17 UDE de mitjana, que contrasten amb les només 2,2 UDE de les explotacions dedicades a l'agricultura general.

14. Conclusions finals

En aquest apartat, ens proposem extreure algunes conclusions de l'anàlisi de les dades dels censos agraris de 1982 i 1989, així com de les entrevistes mantingudes amb persones coneixedores de la situació dels subsectors agrícola i ramader a la Vall del Ges.¹² Cal recordar aquí que la única font estadística sobre l'estructura agrària desagregada per municipis, la constitueixen els censos agraris duts a terme per l'IEC, l'últim dels quals es feu l'any 1989. Si bé no hem desestimat la informació censal, hem disposat de l'ajuda dels experts que ens han informat sobre els canvis que ha experimentat el sector primari a la Vall durant el període de temps del qual no disposem d'informació estadística.

Una primera conclusió que hem pogut extreure es refereix a l'evolució del nombre i mida de les explotacions agrícoles de la zona estudiada. Entre 1982 i 1989 s'observa una tendència a la concentració de l'activitat agrícola (el nombre d'explotacions decreix, i les que subsisteixen, cada vegada són més grans). Aquesta tendència s'hauria mantingut en el període que ens separa de 1989, i hauria provocat una contínua pèrdua del pes del model d'explotació familiar a favor del model d'explotació capitalista (vegeu l'apartat 10, pàg.12, del document).

La causa principal que explica el progressiu abandonament de les explotacions més petites és l'escassa retribució que l'agricultor n'obté. Tal com es dedueix en l'apartat 12 del document, el 1989, només un 20% del total de les explotacions agrícoles existents a la Vall del Ges van aconseguir remunerar l'agricultor amb una renda igual o superior a la renda de referència estatal.¹³

En opinió dels experts consultats, la finalització del període transitori per a l'aplicació de la política agrícola comunitària (PAC), i l'aplicació de la PAC reformada a partir de l'1 de gener del 1993, no ha contribuït a canviar el panorama. La PAC, a partir de la seva reforma, atribueix un doble paper a l'agricultor: el de productor d'aliments i el de protector del medi rural; l'objectiu de mantenir una població rural mínima respon al reconeixement de la importància de l'agricultor en la protecció del medi. Els experts consultats creuen, però, que la política agrària de la Unió Europea no ha aconseguit fixar l'agricultor al territori perquè l'instrumental que utilitza no és l'apropiat. Les quantitats que un petit agricultor percep en concepte de pagaments compensadors a cultius herbacis, així com les primes al bestiar boví, oví i cabrum, són clarament insuficients. En la seva opinió, els principals beneficiaris del sistema d'ajuts de la PAC són capitalistes que, durant la primera meitat dels anys 90, disposaren de capital i informació suficients per realitzar bones inversions en bestiar i terres. Així doncs, "la nova PAC continua essent una política bàsicament productivista i preserva una agricultura dualitzada a la Comunitat [Europea]" (DARP, 1996, pàg. 24).

Un altre aspecte que sembla que preocupa bon nombre d'agricultors de la Vall són els efectes perversos que la política agrària de la UE està provocant sobre l'ofici de pagès. Avui, molts agricultors es preocupen més per maximitzar l'import de les subvencions comunitàries que per obtenir una bona producció. Es donen alguns casos en els quals el pagès només sembla per tenir dret a cobrar els pagaments compensadors, però no es preocupa per recollir la collita.

¹² Vegeu el document "L'agricultura i la ramaderia a la Vall del Ges".

¹³ La renda de referència estatal és la mitjana estatal de salaris no agraris.

Els experts entrevistats destaquen que, arran dels ajuts que la Comunitat dóna al camp, han sorgit nombrosos conflictes entre propietaris i masovers. Atrerts per les subvencions comunitàries, alguns propietaris han desnonat els arrendataris o els parcers de les seves terres (vegeu la pàg. 5). Una altra conseqüència que la PAC reformada ha tingut ha estat la pujada dels preus dels lloguers de la terra; com ja apuntem en el document, aquesta pujada es podria donar també en els preus de la terra, els quals podrien capitalitzar els drets a percebre subvencions del FEOGA (vegeu la pàg. 5).

Davant dels problemes que ha originat la PAC després de la seva reforma, molts agricultors creuen que seria millor tornar a l'antic sistema de protecció comunitari: el sistema de sosteniment de preus agraris i abandonament dels ajuts directes a renda.

Un quart punt a destacar versa sobre les alternatives que els petits pagesos han adoptat per tal de fer front a l'escassa retribució que obtenen de la seva explotació (vegeu l'apartat 9). L'opció a l'engeix de porcí o boví en règim d'integració ha constituït la principal alternativa per a aquells agricultors que han volgut assegurar-se un sou fix, independent de les fluctuacions de la producció i dels preus agrícoles (vegeu l'apartat 12.4). Els agricultors, en canvi, s'han mostrat més reacis a buscar ocupació fora del sector agrari. L'edat, la manca de capacitació professional i el desig de continuar desenvolupant la seva activitat contribuirien a entendre les reticències a sortir fora el sector primari.

Els pagesos entrevistats no veuen amb bons ulls una de les principals alternatives que la Unió Europea proposa per complementar els ingressos del pagès: el turisme rural. L'envelliment de la població rural, el fenomen de la solteria masculina, la reduïda capacitat financera per condicionar els habitatges, així com la manca d'informació i promoció sobre el tema, constitueixen algunes de les causes de la poca acceptació d'aquesta opció.

Una cinquena conclusió que podem extreure de l'estudi fa referència a la manca d'esperit cooperativista entre els pagesos de la zona. Pràctiques com la tinença de maquinària agrícola en comú, no se solen donar. La propietat comú de maquinària agrícola podria contribuir a accelerar l'amortització de tractors, arades, remolcs, etc. i permetria renovar el parc de maquinària amb més rapidesa. Si bé els pagesos més joves es mostren més oberts a aquesta possibilitat, els experts consultats destaquen no pocs inconvenients a la pràctica d'aquesta alternativa (vegeu l'apartat 11, pàg.13).

Una sisena conclusió que es desprèn de l'anàlisi de l'agricultura i la ramaderia a la vall és la importància del subsector ramader en la generació de valor afegit brut. Tal com podem veure en el quadre 13 de la pàg. 22, el 1989, les explotacions dedicades principalment a la ramaderia generaven un 80% del valor afegit brut dels subsectors agrícola i ramader de la zona. Els experts confirmen l'anterior i destaquen que la carn de porc, boví, oví i cabrum són els principals productes ramaders que s'obtenen en la vall. La producció de llet, en canvi, ha perdut rellevància arran de l'aplicació de la quota lletera i dels requisits de qualitat imposats per la Comunitat (vegeu l'apartat 12.1, pàg. 15).

Ja per acabar, caldria destacar el progressiu envelliment de la població agrària. La crisi del model d'agricultura familiar porta a un escàs interès de les noves generacions a continuar en l'explotació agrícola dels pares.

Bibliografia

Aldomà Buixadé, J., Villareal Moreno, J. i Viñas Folch, Ll., *La Integració Ramadera a Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, DARP, 1983.

Barceló Vila, L.V. i Compés, R. (coeditor dels capítols II i V), *Liberalización, Ajuste y Reestructuración de la Agricultura Española*, Madrid, MAPA, 1991.

Barceló Vila, L.V., Compés, R., García Alvarez-Coque, J.M., Tió, C., *Organización Económica de la Agricultura Española; Adaptación de la Agricultura Española a la normativa de la UE*, Madrid, Fundación Alfonso Martín Escudero, 1995.

Benelbas Tapinero, L., *Economía Agrària de Catalunya*, Barcelona, Ketres, 1981.

Bonete Perales, R., *Condicionamientos Internos y Externos de la PAC*, Madrid, MAPA, 1994.

Bover i Tañà, J. "Agricultura i ramaderia" a Diversos autors, *Pla estratègic Osona XXI*, Vic, Consell Comarcal d'Osona, 1995.

DARP, "Vers una nova Política Agrícola Comuna del segle XXI", Barcelona, desembre 1996.

Caixa d'Estalvis de Catalunya, *Aproximació a l'Economia d'Osona*, Barcelona, 1979.

Christoph Liss, C., "Evolución y Estado Actual de la Concentración Parcelaria en España", *Revista de Estudios Agro Sociales*, 139, gener-març 1987, pàg. 31-66.

García Pascual, F., *La Ramaderia a Catalunya*, Barcelona, Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, 1996.

Generalitat de Catalunya, Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, Gabinet Tècnic, *Estadístiques Agràries i Pesqueres de Catalunya Any 1988*.

Generalitat de Catalunya, Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, Gabinet Tècnic, *Estadístiques Agràries i Pesqueres de Catalunya Any 1989*.

Generalitat de Catalunya, Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, Gabinet Tècnic, *Estadístiques Agràries i Pesqueres de Catalunya Any 1990*.

Generalitat de Catalunya, Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, *Memòria 1987*.

Generalitat de Catalunya, Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, *Memòria 1988*.

Institut d'Estadística de Catalunya, Cens Agrari 1982.

Institut d'Estadística de Catalunya, Cens Agrari 1989.

Massot Martí, A., "El sector agrari de Catalunya en un entorn internacional", *Quaderns Agraris*, 18, juny 1996.

Ruiz Maya, L., "Consecuencias de las Modificaciones Metodologicas Existentes Entre los Censos Agrarios de 1982 y 1989", *Revista de Estudios Agro-Sociales*, 161, juliol-setembre 1992, pàg. 167-187.

Segrelles Serrano, J. A., *El Desarrollo del Cooperativismo en la Ganadería Intensiva Catalana*, Alacant, Universitat d'Alacant, 1995.

Tió Saralegui, C., "Crítica de la Reforma de la PAC", *Información Comercial Española*, 720-721, agost-setembre 1993, pàg. 19-28.